

KADINLARIN EĞİTİMİNDE VE GELİŞİMİNDE CAMİLERİN ROLÜ

Arapça “*cem*” kökünden türeyen, “*toplayan, bir araya getiren*” anlamlarına gelen cami, Allah’a ibadetin ve kulluğun dünya üzerindeki en önemli mekânlarından biridir. İslâm’ın başlangıcından günümüze kadar Müslümanların hayatında önemli bir yere sahip olan camiler, toplumun her kesiminden, her yaş ve seviyeden insanları bir araya getiren, onları Allah’a kulluk bilinci ile kaynaştıran, ibadetlerin usulüne uygun olarak öğretilmesini kolaylaştıran, bireylere doğru dinî bilgilerin kazandırılmasını sağlayan önemli bir kurumdur.

Hz. Peygamber (sav) İslâm’ın kurumsallaşmasına camiden başlamış, hicretten hemen sonra inşa ettiği camiye, bireysel ve sosyal, eğitsel pek çok ihtiyacın karşılandığı bir merkez haline getirmiştir. Hz. Peygamber (sav) döneminden itibaren Mescidi Nebi ve diğer mescitler Kur’an ve sünnet fıkhnın öğrenildiği yerler olmuştur. Bilindiği gibi İslâm dini, bütün Müslümanları ibadet ve eğitim ile yükümlü tutmuş, bu konuda da kadın ile erkek arasında herhangi bir ayırım gözetmemiştir. Hz. Peygamber (sav) kadınların okuma yazma öğrenmelerini daima teşvik etmiş, hanımlarından Hafza’ya okuma yazma öğretmek üzere Şifa Hatun adındaki sahabiye görevlendirmiştir (İbn Hambel, Müsned, VI, 372). İslâm inancına göre, çocuk bakımı, ev işleri ve özel haller gibi mazeretler nedeniyle, camilerde cemaat halinde kılınma zorunluluğu bulunan cuma ve bayram namazları konusunda kadınlara kolaylık tanınmış ve onların cemaate katılmaları farz veya vacip cinsinden bir emir sayılmamıştır ve serbest bırakılmıştır. Bu serbestliğe rağmen Hz. Peygamber (sav) döneminde kadınlar camiye devam etmeyi bir gelenek haline getirmişlerdir. Kur’an-ı Kerim’de kadınların camiye gidip ibadet etmeleri ve oradaki eğitim etkinliklerinden yararlanmaları ile ilgili herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Hatta Hz. Peygamber(sav), “*Kadınları mescitten alıkoymayın.*” (Müslim, Salat, 134-137) buyurarak, cami ile kadın buluşmasını açıkça teşvik etmiştir. O’nun zamanında Mescid-i Nebevi’de kadınlar vakit, cuma ve bayram namazlarına katılmışlar, camide yapılan vaaz ve sohbetlerle din ve sosyal hayatla ilgili konularda bilgi edinmişlerdir. Camiye gelenlere her türlü kolaylık tanınmış ve böylece kadınların cami eğitiminden yeterince yararlanmalarına özen gösterilmiştir. Peygamberimizin (sav) Cuma hutbelerini düzenli takip edenlerden Ümmü Hişam bnt. Harise: “Ben Kaf süresini Rasulullah (sav)’in dilinden dinleyerek öğrendim. Bu sureyi her Cuma hutbe irad ederken minberde okurdu.” demiştir. Kadınların bayram namazlarına katılmaları ile ilgili İbn Abbas’ın şunları söylediği rivayet edilmektedir: “Bir Ramazan ya da Kurban bayramı günü Peygamber (sav) ile birlikte namazgâha çıktım. O namaz kıldı ve sonra da hutbe sundu. Daha sonra kadınların yanına giderek onlara öğüt verdi, uyarıda bulundu ve sadaka vermelerini emretti.” (Buharî, İdeyn 16). Kadınlar, cinsiyetlerinden kaynaklanan özel durumları ile ilgili pek çok konuyu hiç çekinmeden Hz. Peygamber (sav)’e sorarak öğrenmişlerdir. O dönemin kadınlarının bu özelliği, Hz. Ayşe’nin şu sözüyle ifade edilmektedir: “Ensar kadınları ne iyi kadınlardır, çünkü hayâları dinlerini öğrenmelerine engel olmadı.” (İbn Hanbel, VI, 148). Yine Medine Mescidi’nde haftanın bir günü, Hz. Peygamber (sav) tarafından sadece kadınların eğitimine tahsis ediliyordu (Buharî, İlim 15,35). Bu durum, Ebû Said el-Hudri’den gelen şu rivayetten de anlaşılabilir: “(Bir gün) Kadınlar ‘Ey Allah’ın Rasûlü (sav), erkeklerden bize meydan kalmıyor, bize özel bir gün ayırır mısınız?’ dediler. Rasûlüllah (sav) onlara bir gün belirledi. Kadınlar o günde Rasûlüllah (sav)’ın huzuruna gelir, O da onlara sohbet ederdi.” (Buharî, İlim 36) dediği rivayet edilmektedir. Sahabe içerisinde yirmi kadar kadın fıkıh bilgininin yetişmesi, Hz. Peygamber (sav) döneminde kadınların cami eğitiminden ne ölçüde yararlandıkları konusunda önemli bir ipucu vermektedir (Hamidullah, 2003, II/79; Okiç, 1978: 26). Kadınların eğitim-öğretimleri sadece dinî bilgiler edinmekle sınırlı değildi, bazı kadınlar şiir, tıp ve hayvancılık alanlarında bilgi ve tecrübe sahibi olmuşlardır (Sibâî, 1969: 80; Savaş, 1991: 279-280). Özellikle Hz. Ayşe’nin tefsir, hadis ve fıkıh gibi ilimlerin yanında neseb, tarih, siyer, tıp, astronomi, şiir, hitabet, eğitim ve siyaset alanlarında da önemli bir ilmî birikime sahip olduğu bilinmektedir.

Bu söylenenlerden anlaşıldığı gibi kadının eğitim ve gelişiminde caminin rolü açıkça görülmektedir. Çok geniş bir kitlenin bünyesinde toplandığı, hutbe, vaaz, sohbet, cami dersleri ve yaz kursları gibi etkinliklerle milyonlarca insanın pek çok konuda bilgilendiği camilerin günümüzde yaygın din eğitimi hizmeti veren kurumların başında gelmekte olduğunu bilmekteyiz. Bugün cami ve kadın buluşması, camilerin günümüzdeki işlevleri ile paralel olarak, daha çok ibadetler çerçevesinde gerçekleşmektedir. Camiler kadınlar için, namazlara iştirak ettikleri, Ramazan ayında mukabeleye katıldıkları, dinini öğrenmek üzere vaaz dinledikleri, Kur’an-ı Kerim’in tilavetini öğrendikleri kutsal mekânlardır. Peygamberimiz (sav) zamanında olduğu gibi bugün de, kadınların cami eğitimine özendirilmeleri gerekmektedir. Son olarak şunu söyleyebiliriz ki, Müslüman toplumların maddî ve manevî yönden kalkınmasının ancak kadın erkek herkesin eğitilmesi ile mümkün olacağı gerçeği asla göz ardı edilmemelidir.

LEYLA KARTAL BERK(VAİZ)